

ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΗΠΕ

ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟ, ΒΙΩΣΙΜΟ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΥΝΑΜΟ
ΗΜΕΡΗΣΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΤΥΠΟ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2024

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΚΔΟΤΩΝ ΤΥΠΟΥ

Υπό το καθεστώς της Οδηγίας ΕΕ 2019/790

- Το ιστορικό
- Το δικαίωμα και οι δικαιούχοι
- Η σύγκρουση δικαιωμάτων εκδοτών-δημοσιογράφων
- Η διεθνής εμπειρία
- Η ενσωμάτωση της Οδηγίας ΕΕ 2019/790 και ο νέος ν4996/22
- Τα πνευματικά δικαιώματα των εκδοτών και ο ΟΣΔΕΛ

A. Το ιστορικό

Ως γνωστόν το Διαδίκτυο επέφερε ραγδαίες αλλαγές στην αγορά του έντυπου τύπου που αφορά ασφαλώς ίσως και κατά μείζονα λόγο, και τον περιφερειακό τύπο. Η μετάβαση στο ψηφιακό online περιβάλλον επηρέασε όλη τη γκάμα των προσφερόμενων υπηρεσιών των εκδοτικών επιχειρήσεων αλλά ενώ έστρεψε από νωρίς το ενδιαφέρον των περισσότερων τουλάχιστον επιχειρήσεων (και) του περιφερειακού τύπου στην έκδοση των εφημερίδων και σε ψηφιακή μορφή εν τούτοις αυτό δεν συνοδεύτηκε από σημαντική αύξηση των εσόδων των επιχειρήσεων καθώς ελάχιστες και σε μικρό βαθμό επέτυχαν την παροχή συνδρομητικής πρόσβασης στο περιεχόμενο έναντι αμοιβής από τους αναγνώστες.

Από την άλλη το ψηφιακό format έδωσε τη δυνατότητα να αναπτυχθούν διάφορες μορφές εμπορικής αξιοποίησης του περιεχομένου των εφημερίδων και των δημοσιευμάτων είτε από τους γίγαντες του διαδικτύου (π.χ. Google news) είτε από τις online υπηρεσίες αποδελτίωσης είτε ακόμη και από τα social media!

Αυτές οι δραστηριότητες όμως παρότι αμιγώς ή κατά κύριο λόγο επιχειρηματικές, δεν συνοδεύτηκαν από τις αναγκαίες συμφωνίες για την καταβολή οποιασδήποτε αμοιβής στους εκδότες τύπου για το πρωτογενές υλικό το οποίο παράγουν και το οποίο εκμεταλλεύονται όλες αυτές οι επιχειρήσεις. Σε αντίκρουση της θέσης αυτής εκφράστηκε το επιχείρημα ότι η λειτουργία των νέων αυτών επιχειρηματικών μοντέλων βοηθάει την επισκεψιμότητα των ειδησεογραφικών sites άρα και τα διαφημιστικά έσοδα των εκδοτών και αυτό αποτέλεσε το πεδίο μιας πολύχρονης νομικοπολιτικής διαμάχης στην οποία νικητές βγήκαν οι εκδότες!

Αποτέλεσμα της νίκης αυτής είναι η θέσπιση με το άρθρο 15 της Οδηγίας ΕΕ 2019/790, του συγγενικού τους δικαιώματος για online χρήσεις, το οποίο, όπως εκτίθεται στις αιτιολογικές σκέψεις 54 και 55 της Οδηγίας, σκοπό έχει να προστατεύσει την επένδυση των εκδοτών για την παραγωγή αξιόπιστου ειδησεογραφικού περιεχομένου και να ενισχύσει τη διαπραγματευτική τους θέση έναντι των παρόχων υπηρεσιών διαδικτύου.

B. Το δικαίωμα και οι δικαιούχοι

Το προστατευόμενο δικαίωμα των εκδοτών τύπου είναι «συγγενικό» και αφορά κάθε είδους δημοσίευμα: κείμενο, φωτογραφία, video, σκίτσα κλπ. Αρχικός δικαιούχος είναι πάντοτε το φυσικό πρόσωπο που δημιούργησε το συγκεκριμένο «έργο» ενώ σύμφωνα με την Οδηγία γεννάται αυτόματα συγγενικό δικαίωμα του εκδότη ο οποίος για να ζητήσει προστασία και αποζημίωση αρκεί να αποδείξει ότι το δημοσίευμα περιέχεται σε δική του έκδοση.

Αντικείμενο προστασίας δηλαδή είναι αυτή καθαυτή η εκδοτική δραστηριότητα.

Δικαιούχος του δικαιώματος είναι κάθε εκδότης τύπου που είναι εγκατεστημένος σε κράτος-μέλος σύμφωνα με τη διατύπωση του άρθρου 15 παρ.1 της Οδηγίας που είναι τόσο γενική που καλύπτει κάθε μορφή εκδοτικής δραστηριότητας υπηρεσιών ενημέρωσης, άρα δεν τίθεται θέμα ότι αφορά και τους εκδότες περιφερειακού τύπου.

Η προστασία στην οποία αναφέρεται η συγκεκριμένη Οδηγία αφορά σε «εκδόσεις τύπου» δηλαδή σε εφημερίδες, περιοδικά και ειδησεογραφικά sites. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση της Οδηγίας εξαιρούνται τα blogs και τα επιστημονικά περιοδικά. Τα βασικά κριτήρια είναι τρία: ο επαγγελματικός χαρακτήρας της έκδοσης, η περιοδικότητα και το δημοσιογραφικό- ενημερωτικό περιεχόμενο και φυσικά, όπως είπαμε, περιλαμβάνονται όχι μόνο κείμενα αλλά και φωτογραφίες, βίντεο, σκίτσα κλπ.

Το συγγενικό αυτό δικαίωμα είναι απόλυτο και αποκλειστικό και περιλαμβάνει δύο εξουσίες σύμφωνα με τις παρ. 2 και 3 του άρθρου 15 της Οδηγίας: την εξουσία αναπαραγωγής και την εξουσία διάθεσης στο κοινό εννοείται κατόπιν αδείας και καταβολής της αποζημίωσης.

Εξαιρούνται οι ιδιωτικές ή μη εμπορικές χρήσεις από μεμονωμένους χρήστες αν και θα πρέπει να διευκρινιστεί αν αυτό αφορά και τις αναρτήσεις χρηστών στα social media. Εξαιρούνται επίσης «τα πολύ σύντομα αποσπάσματα» και τα απλά γεγονότα υπό την έννοια ότι οι ειδήσεις από τη φύση τους δεν μπορούν να μονοπωληθούν.

Τέλος πρέπει να σημειωθεί ότι η προστασία του δικαιώματος έχει διάρκεια δυο (2) έτη με αφετηρία την 1/1 του έτους που έπεται της ημερομηνίας δημοσίευσης.

Γ. Η σύγκρουση των δικαιωμάτων δημιουργών-εκδοτών

Όπως είπαμε το δικαίωμα των εκδοτών είναι συγγενικό και είναι διάφορο από το δικαίωμα των δημιουργών των συγκεκριμένων δημοσιευμάτων δηλαδή κυρίως των δημοσιογράφων αλλά και των άλλων κατηγοριών δημιουργών (σκιτσογράφων, φωτογράφων κλπ).

Η Οδηγία προβλέπει ότι οι δημιουργοί αυτοί δικαιούνται «κατάλληλο μερίδιο» από τα έσοδα των εκδοτών από την πηγή αυτή (άρθρο 15 παρ.5). Ως προς τη διάταξη αυτή προκύπτουν αρκετά ερωτήματα καθώς παρέχεται σχετική νομοθετική ελευθερία κατά το στάδιο της ενσωμάτωσης της Οδηγίας στο εθνικό δίκαιο. Πόσο είναι το «κατάλληλο» μερίδιο; Θα εισπράττεται από τον εκδότη εξ ολοκλήρου και θα αποδίδεται στους δημιουργούς; Χωρεί παραίτηση του δημιουργού από την αξίωση του; Τι θα συμβεί στην συνηθέστερη περίπτωση που ο δημιουργός είναι μισθωτός του εκδότη; Μπορεί να συμφωνηθεί ότι η αμοιβή έχει ενσωματωθεί στο μισθό;

Προκειμένου όλα αυτά τα ερωτήματα να απαντηθούν κατά τον προσηκόντα και καθολικά αποδεκτό τρόπο, επιβάλλεται να οργανωθεί με ευθύνη της Πολιτείας και των συναρμόδιων Υπουργείων, ένας απροκατάληπτος και ουσιαστικός διάλογος με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων μερών. Ο ΣΗΠΕ είναι έτοιμος να προσέλθει στον διάλογο αυτό με εποικοδομητικές προτάσεις.

Δ. Η διεθνής εμπειρία

Η ευρωπαϊκή εμπειρία δεν είναι ιδιαίτερα θετική για τους εκδότες τύπου με την έννοια ότι η ενσωμάτωση της Οδηγίας στο εθνικό δίκαιο διαφόρων κρατών δεν οδήγησε αυτομάτως στην ενίσχυση της διαπραγματευτικής τους θέσης και στην αύξηση των εσόδων τους.

Χαρακτηριστικότερα είναι τα παραδείγματα της Ισπανίας όπου ο μεγαλύτερος παγκοσμίως news aggregator (Google news) προτίμησε να αποσυρθεί από την αγορά αντί να καταβάλει τη σχετική αμοιβή στους εκδότες και της Γερμανίας όπου η υπόθεση εκκρεμεί ενώπιον των δικαστηρίων με την Google πάντως να έχει κερδίσει την πρωτόδικη απόφαση.

Αντίθετα, στη Γαλλία η Google μετά από απόφαση δικαστηρίου αναγκάστηκε να υπογράψει συμφωνία για την απόδοση δικαιωμάτων η οποία όμως αφορά κατ' αρχήν μεγάλες εφημερίδες και περιοδικά εθνικής κυκλοφορίας.

Εκτός Ευρώπης θετικές εξελίξεις για την προστασία του εκδοτικού δικαιώματος υπάρχουν στην Αμερική, την Αυστραλία κ.α.

Ε. Η ενσωμάτωση της Οδηγίας ΕΕ 2019/790

Το πρώτο αναγκαίο βήμα για την προστασία του συγγενικού δικαιώματος των εκδοτών τύπου είναι η άμεση ενσωμάτωση στο εθνικό μας δίκαιο της κοινοτικής Οδηγίας ΕΕ 2019/790 που όπως αναφέρθηκε αποτελεί ένα ικανοποιητικό νομοθετικό πλαίσιο.

Αυτό το βήμα ήδη έγινε καθώς ήδη έχει ψηφιστεί και έχει τεθεί σε ισχύ ο σχετικός ν4996/22 με τον οποίο ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο η κοινοτική Οδηγία ΕΕ 2019/790. Έτσι με βάση το νέο νομοθετικό πλαίσιο, εκτός των άλλων αναγνωρίζεται το συγγενικό δικαίωμα των εκδοτών τύπου για online χρήσεις, το οποίο, όπως εκτίθεται στις αιτιολογικές σκέψεις 54 και 55 της Οδηγίας, σκοπό έχει να προστατεύσει την επένδυση των εκδοτών για την παραγωγή αξιόπιστου ειδησεογραφικού περιεχομένου και να ενισχύσει τη διαπραγματευτική τους θέση έναντι των παρόχων υπηρεσιών διαδικτύου.

Θεωρούμε ότι ο νέος νόμος κινείται γενικά σε θετική κατεύθυνση στο βαθμό που αντιμετωπίζει μια διαχρονική εκκρεμότητα, αναγνωρίζει το συγγενικό πνευματικό δικαίωμα των εκδοτών τύπου έναντι των κολοσσών του διαδικτύου σε θεωρητική αλλά κυρίως σε πρακτική βάση και υιοθετεί την βασική, αφετηριακή μας θέση για την πρόβλεψη διαδικασίας διαμεσολάβησης με τα όποια θετικά ή αρνητικά μπορεί κανείς να βρει σε αυτή.

Ο ΣΗΠΕ μέσω του ΟΣΔΕΛ κατέθεσε αναλυτικές παρατηρήσεις κατά τη διαδικασία ψήφισης του νέου νόμου ιδιαίτερα για τα σημεία όπου υπήρχαν διαφορετικές απόψεις και ενστάσεις.

Στην παρούσα φάση αυτό που έχει άμεση προτεραιότητα είναι η άμεση προώθηση και λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων, αποφάσεων κλπ ώστε να εφαρμοστεί ο νέος νόμος το ταχύτερο δυνατόν, να αντιμετωπιστούν οι ενστάσεις και τα προσκόμματα που μετά βεβαιότητας θα προβάλουν οι κολοσσοί του διαδικτύου και να προστατευτεί επιτέλους αποτελεσματικά το πνευματικό δικαίωμα των εκδοτών (και) του περιφερειακού τύπου.

ΣΤ. Τα πνευματικά δικαιώματα του Ν. 2121/93 και ο ΟΣΔΕΛ

Εκτός από το συγγενικό δικαίωμα των εκδοτών τύπου που εισάγει η προαναφερθείσα κοινοτική Οδηγία, οικονομικό ενδιαφέρον για τους εκδότες του περιφερειακού τύπου έχουν και τα πνευματικά δικαιώματα που υπάγονται σε συλλογική διαχείριση μέσω ΟΣΔΕΛ και είναι δύο ειδών:

Το Δικαίωμα Εύλογης Αμοιβής το οποίο προβλέπεται απευθείας από το νόμο περί πνευματικών δικαιωμάτων (Ν2121/93) και προέρχεται από ειδικό φόρο (4%) επί της αξία των εισαγομένων φωτοτυπικών συσκευών, σαρωτών, φωτοτυπικού χαρτιού κλπ. Το έσοδο διανέμεται σε εκδότες και δημοσιογράφους. Στους εκδότες διανέμεται με βάση τη μέση ετήσια κυκλοφορία τους (υποχρεωτικά πάνω από 300 φύλλα ανά έκδοση) που βασίζεται σε δήλωσή τους με δειγματοληπτικό έλεγχο της ακρίβειάς της.

Το Δικαίωμα του Προγράμματος Αποδελτίωσης το οποίο προέρχεται από τις εταιρείες αποδελτίωσης που καταβάλλουν στον ΟΣΔΕΛ ετήσια εφάπαξ αμοιβή αλλά και από τους πελάτες των εταιρειών αυτών. Η διανομή στους εκδότες εδώ δεν γίνεται γενικά και σε όλους όπως στην προηγούμενη περίπτωση αλλά με κατηγοριοποίηση και με βάση το αν κείμενα των εφημερίδων τους αποδελτιώνονται από τις εταιρείες αποδελτίωσης.

Και για τις δυο περιπτώσεις απαιτείται κατά βάση υπογραφή σχετικής σύμβασης μεταξύ ΟΣΔΕΛ και εκδότη.